

NATUR- OG VILDTPLEJE PÅ LANDBRUGSAREALER

Tekst: Niels Søndergaard, Jakob Bergmann Nielsen og Jesper Kjær Illemann.

Foto: Danmarks Jægerforbund

Mange lodsejere og jægere plejer eksisterende natur og etablerer ny natur, men det kan være svært at overskue, hvor man skal starte, og hvilke regler der gælder. Derfor har Danmarks Jægerforbund udarbejdet denne udgivelse, som forsøger at guide dig gennem nogle af de overvejelser, der er omkring natur- og vildtpleje på landbrugsarealer. Der findes i dag vide rammer, som kan bidrage til at skabe bedre levesteder for de insekter, pattedyr og fugle, som er knyttet til landbrugslandet. Derfor anbefaler vi, at man altid inddrager en landbrugsrådgiver, når der udføres natur- og vildtpleje på landbrugsarealer.

Hvor lidt skal der til?

Tid er den mest afgørende faktor for naturindholdet i den enkelte biotop. Ønsker man et højere naturindhold – og derved at skabe bedre betingelser for vildtet – handler det først og fremmest om at værne om de arealer på bedriften, hvor naturen har udviklet sig over mange år.

Det kan f.eks. være fugtige enge, overdrev, heder og gamle skovbryn, men også mere kulturprægede levesteder som gamle markveje, stendiger, levende hegn, gamle solitære træer og fodposer (naturlige bræmmer langs hegn, veje m.m.), der sjældent eller aldrig er blevet omlagt. De gamle

tiltag er skelettet, der holder landskabet sammen, mens midlertidige tiltag, som vildtstriber, barjordsstriber, insektvolde og lærkepletter kan støtte op om og beskytte skelettet. Samtidigt kan disse producere føde, tørremuligheder og dækning for vildtet.

Tiltag, der har ligget det samme sted i mange år, tilgodeser krav til levesteder for en bred vifte af arter – lige fra de jagtbare arter som hare, agerhøne og råvildt til langt mere sjældne og specialiserede arter af sommerfugle, vilde bier og svampe. Ro, rod og reolplov er sammenfattende for den tilgang, der kan medvirke til at udbygge og sikre naturen i landbrugslandet.

Faktisk er det lettere, end man tror, at få naturen til at indfinde sig – for i de fleste tilfælde handler det om, at naturen får ro til at indfinde sig og stabilisere sig. Ofte forbindes vi traditionel, god natur- og vildtpleje med at grave, plante og så for vildtet, men i flere tilfælde vil det have en god effekt blot at give et areal ro. Derfor kan det også i mange tilfælde være en god idé at slå koldt vand i blodet og lade naturen råde på dens egne præmisser.

Hvad der for det menneskelige øje ligner rod og forfald, kan for naturen være værdifuldt og et naturligt element i naturens dynamik. Når et levende hegn tyndes, er det god

naturpleje at efterlade afskårne grene og stammer i bunden af det levende hegn samt at lade udgåede træer og buske stå til naturligt henfald. Det giver dækning i bunden og bidrager til, at der bliver skabt bedre livsbetingelser for hulrugende fugle, svampe, insekter og andre smådyr.

Brug af reolplov er et konkret handlingsorienteret redskab til at skabe mere af den næringsfattige natur, der er en stor mangelvare i landskabet. Ved at reolpløje landbrugsarealer i omdrift –, altså arealer der dyrkes, skabes grundlag for at der fremspirer planter, som karakteriserer den næringsfattige natur, og dermed skaber ny næringsfattig natur. Reolploven sørger for, at den næringsrige jord i overfladen af marken bytter plads med den næringsfattige jord. Dermed er der skabt grundlag for en mere næringsfattig jord og natur. Metoden med reolploven er mest velegnet på ikke lerede jorder.

Det handler om at sikre de økologiske infrastrukturer, som skaber sammenhæng mellem habitater og tilbyder en række komplette og stabile levesteder i landbrugslandet, hvor vildt, insekter og padder kan leve.

< *De permanente landskabselementer er skelettet, der holder landskabet sammen, mens midlertidige tiltag, som vildtstriber, barjordsstriber, insektvolde og lærkepletter kan supplere og beskytte skelettet. Her er en vildtstribe placeret mellem den dyrkede mark og en markvej med en bred kantvegetation.*

I denne ådal vil naturen få et væsentligt løft, hvis markerne, der dyrkes med korn, omlægges til permanent græs med slæt, helst kombineret med græsning af husdyr.

TAG UDGANGSPUNKT I DET EKSISTERENDE – BRANDMANDENS LOV

Natur- og vildtpleje handler i bund og grund om, at hensynet til naturen og vildtet bliver integreret i en moderne landbrugsdrift, så der bliver plads til natur og landbrugslandets naturlige dyreliv.

Principperne kender vi fra ”Brandmandens Lov”.

”Brandmandens lov” anfører, at vi altid skal starte med at bevare naturarealer med høj naturværdi, for hvis først arterne forsvinder, kommer de måske aldrig igen! Derefter bør vi beskytte og forbedre arealer, der potentielt kan opnå en god naturværdi. Herefter bør vi arbejde for at genoprette og lave ny natur og gerne i sammenhæng med eksisterende natur.

Herunder er en række eksempler på elementer i landbrugslandet, som kan være vigtige levesteder for landbrugslandets dyr og planter, og som det derfor er vigtigt at bevare og beskytte:

Brandmandens Lov:

1. BEVAR værdifulde arealer med høj naturværdi
2. BESKYT, og forbedre delvist ødelagte arealer med potentielt høj naturværdi
3. GENOPRET, og etabler ny natur

< *At bevare gamle markveje langs levende hegn, der over tid har udviklet en fin biotop med blomster, buske og træer, der naturligt hører til på den pågældende lokalitet, kan være en god og effektiv investering for naturen.*

Markveje

Lysåbne arealer er en mangelvare i landbrugslandet. Her er markveje et vigtigt element, som man bør værne om. Markvejene har ofte et rigt blomsterflor kombineret med mange varme, tørre og solrige partier, som tilsammen giver gode livsbetingelser for plante- og dyreliv.

En bunke marksten i tilknytning til markerne giver mulighed for, at en række insekter, edderkopper og krybdyr kan leve i marken.

Dødt ved og veterantræer

Store, gamle træer – også kendt som veterantræer – er et af den danske naturs smukkeste og samtidig allermest artsrige levesteder. Livet omkring et træ ændres hele tiden i takt med, at det vokser, ældes og dør, men særligt de gamle træer tilbyder en række værdifulde levesteder, der ikke fin-

des på yngre træer, og som giver udfoldelsesmuligheder for et væld af arter. Selv når træet står tilbage som en hul, død ruin går det ikke til spilde – det er stadig mindst lige så fuldt af liv, som da det var levende.

Gamle veterantræer i levende hegn giver øget naturindhold, og de skal endelig have lov til naturligt henfald.

Stendynger

Når der samles marksten, er det oplagt at etablere nogle stendynger i tilknytning til markerne. Enten i et levende hegn eller på andre tilgrænsende arealer. Det er vigtigt, at stendyngen er solbeskinnet, så stenene bliver varme i løbet af dagen. Det giver nemlig optimale livsbetingelser for en række insekter, edderkopper, padder og krybdyr.

Placer tiltag som buffer omkring eksisterende naturarealer

Det kan være en god idé at etablere midlertidige tiltag langs med eksisterende naturarealer. Derved kan tiltagene fungere som en buffer, som gør, at naturarealerne bliver mindre eksponerede for pesticider og gødskning, hvilket kan gavne biodiversiteten på arealerne.

Nye naturområder

På landbrugsarealer med ringe dyrkningssikkerhed kan der etableres ny natur. Det kan både være permanente tiltag, som f.eks. skov eller ændring af arealets afvanding, men også midlertidige tiltag, som f.eks. braklægning eller afgræsning af arealet.

Reolpløjning af en mark på en tør, sandet jord kan være en af vejene til at skabe ny værdifuld natur. Her vil der opstå det, der på sigt kan blive til et overdrev eller anden tør og næringsfattig lysåben natur, som er en mangelvare i landbrugslandet.

Natur- og vildtpleje bør tage udgangspunkt i naturen og vildtets behov og ved en målrettet indsats forsøge at sikre, at alle behov dækkes inden for et afgrænset område.

VILDTPLEJE - TAG UDGANGSPUNKT I VILDTETS KRAV TIL LEVESTEDET

Gamle terrænelementer, som f.eks. jorddiger, stendynger eller markveje, er vigtige levesteder for en lang række vildtarter. De giver struktur i landskabet og fungerer som en form for naturligt fødekammer for vildtet og er derfor vigtige at bevare. En småbiotop eller en markbræmme ud mod marken kan beskytte mod maskiner, gødskning og sprøjtning og samtidig supplere med føde, dækning og tørremuligheder.

For at opnå succes med vildtplejen er det vigtigt at kende vildtarternes krav til levesteder og gennem en målrettet indsats forsøge at tilgodese alle behov inden for et afgrænset område. Dette gøres bedst ved at tage udgangspunkt i de elementer, der allerede er der, og forsøge at dække de behov, der endnu ikke er opfyldt. For vildtet handler det om at sikre føde, dækning, ro og ynglemuligheder. Herunder er beskrevet nogle overordnede behov hos nogle af landbrugslandets vildtarter.

Lysåbne områder er vigtige for hønefugle og en lang række insekter. Barjordsstriber som denne skaber varme ved jorden og giver mulighed for, at hønefuglene kan støvbade.

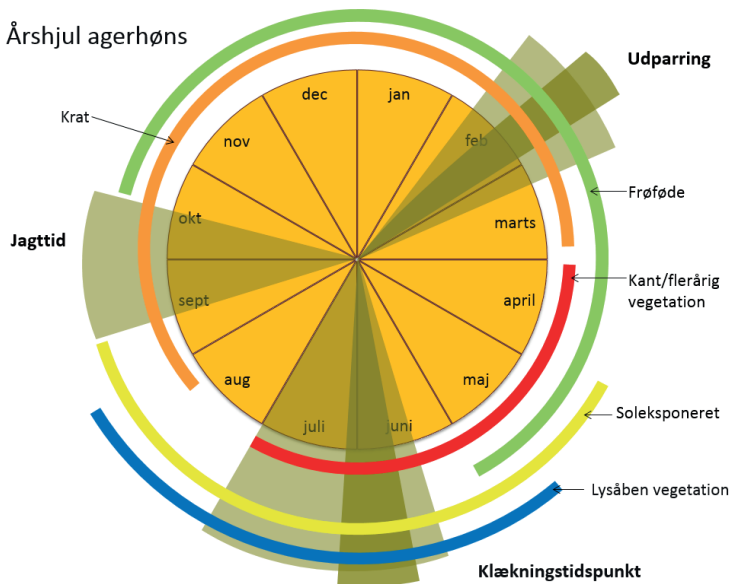
Komplette levesteder

Som natur- og vildtplejer er det altid vigtigt at kende arternes specifikke krav til deres levested. Altså hvad kan bruges til dækning? Hvad lever de af? Hvor mobil er arten i sin fødesøgning. Er der behov for vand? Eller soleksponerede arealer? Alt dette skal tages i betragtning når man planlægger sin natur- og vildtpleje. Hvad nytter det at lave gode redesteder, hvis der ikke er en tilgængelig føderessource i umiddelbar nærhed af redebiotopen.

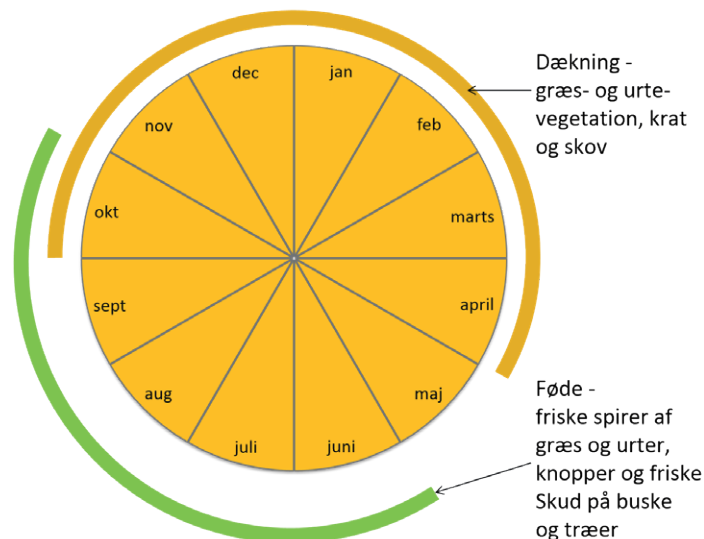

Variation er nøgleordet – jo mere variation, jo mere diversitet.

Årshjul agerhøns

Ønsker man at sammensætte et terræn, som på alle måder leverer et vel-egnet levested for agerhøns, er det ikke nødvendigvis nok med fokus på et enkelt element, men man skal være opmærksom på samspillet mellem strukturer og fødemæssige behov relateret til årstid. De farvede markeringer omkring årshjulet viser fokusområder og ikke nødvendigvis agerhønsens samlede behov, da visse betingelser i forvejen kan være opfyldte på visse årstider. Eksempelvis er tilgængeligheden af frøføde i løbet af sommer og sensommer ofte tilstrækkelig, mens det ofte ikke er tilfældet hen over efterår og vinter.

Specielt i perioden fra oktober til og med april er dækning ofte en mangelvare for haren. Tilsvarende er føden knap i perioden fra juni til og med oktober. Det er derfor vigtigt at have fokus på at skabe dækning og føde, som specielt er tilgængeligt for haren i disse perioder.

Hønsfuglenes behov

- Redebiotop med tæt vegetation og god dækning.
- Insektføde, som kyllingerne udelukkende lever af de første 14 dage.
- Grøntføde og frøføde i form af friske skud, spildfrø og frøsettende etårigt ukrudt året rundt.
- Soleksponerede arealer.
- Vinterdækning i form af tæt krat og vegetation.

Harers og råvildts behov

- Adgang til frisk græs, urter og knopper hele året.
- Soleksponerede arealer.
- Krat, læhegn og mindre bevoksninger, der yder god dækning og er tætte i bunden.

Svømmeænders og vadefugles behov

- Svømmeændere foretrækker lavvandede områder, hvor de kan nå bunden og søge føde.
- Ællingerne lever mest af insekter og krebsdyr, mens de voksne overvejende lever af planteføde.
- Vadefugle trives godt på afgræssede og fugtige arealer med halvhøj vegetation, som drives ekstensivt. Føden består af orme, snegle og insekter.
- Skovsnuppen yngler helst i ung løvskov med fugtige partier, hvor den kan finde føde, som mest består af regnorme, men også insekter, larver, frø og plantedele.
- Om vinteren søger skovsnuppen føde om natten på græsarealer med mange regnorme.

Virkemidler til natur- og vildtpleje

Ved hjælp af en målrettet indsats kan man med relativt simple midler tilgodese mange af disse behov på dine landbrugsarealer. I det nedenstående vil vi komme ind på konkrete terrænplejetiltag, som kan indpasses i markdriften. Enkeltvis eller sammen bidrager de til at skabe bedre livsbetingelser for faunaen i det åbne land samt til at beskytte gamle terrænelementer med høj biodiversitetsmæssig værdi.

VILDTTILTAG

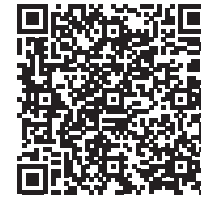
Vildttiltag kan med fordel tænkes ind i markdriften, så overlap og dobbeltkørsel undgås i kiler samt omkring mer-gelgrave, grøfter, elmaste, drænbrønde osv. Alt sammen elementer, som besværliggør effektiv markdrift, men som i kombination med vildttiltag danner vigtige levesteder i dyrkningsfladen.

Vildttiltag er især til gavn for agerhøns, fasaner, viber, lærker og harer, men også råvildt vil nyde godt af denne form for terrænpleje. Det samme gælder insekter, pattedyr og småfugle. Hovedformålet med vildttiltag er at bryde større dyrkningsflader og skabe variation.

I det følgende gennemgås en række vildttiltag og hvilke behov de opfylder for vildtet, samt hvordan de etableres og plejes.

Vi har også udarbejdet en række faktaark, der går mere i dybden med de enkelte tiltag, og hvordan de kan udføres på landbrugsarealer med landbrugsstøtte.

Du finder faktaarkene ved at scanne QR koden.

Vildtstriber med mange blomstrende arter tilgodeser ikke kun vildtet. Visse arter af bier, sommerfugle og insekter kan også bruge vildt tiltagene som fourageringssted.

En tyndt sået, blomsterrig vildtstribe med en lysåben struktur kan blandt andet dække hønefuglenes behov for insekt- og grøntføde, som er livsvigtigt for hønefuglenes kyllinger.

> Vildtplejen kan fint indgå i en rationel markdrift. Her er brak og vildtstriber brugt til at fjerne kiler, overlap og urentable områder i marken. Til højre i billedet er en brakmark anvendt til at rette marken af, og en barjordsstribe hindrer spredningen af problemukrudt ud i marken. Langs læhegnet til venstre, hvor der normalt er et lavere udbytte, er der lavet en stribe med reduceret udsæd, som samtidig bliver holdt sprøjtefri. Så bliver sprøjtebommen ikke ridset af de udhængende grene. Midt i marken er der en gravhøj og en mergelgrav. For at lette markarbejdet har landmanden anlagt brak omkring disse, og ved gravhøjen har han anlagt en vildtstribe på højre side, så den passer med bredden på mergelgraven. Mellem de to landskabselementer har han anlagt en insektvold med hhv. en vildtstribe og en udyrket stribe på hver side.

KLIPPEDE SPOR

Græs, der gror vegetativt, har et højere og lettere omsætteligt indhold af næringsstoffer end den ældre vegetation. Ved systematisk at holde dele af arealerne kortklippede sikres således et udbud af frisk græs, kløver og urter som harer, råvildt og hønsefugle sætter pris på hele året. Desuden giver det vildtet mulighed for at tørre sig efter fugtige nætter eller regn.

Græsstriben placeres i forbindelse med markskel, levende hegn, insektvolde eller lignende og bør være mindst en til to meter bred. Når striben bliver etableret, er det en fordel at så en kløvergræsblanding i udlæg med havre.

Striben slås første gang året efter, hvor græsdækket har etableret sig.

Græsstriber skal holdes kortklippede, fra væksten starter i foråret, til væksten slutter i efteråret. Hermed bliver der skabt det bedste fødeudbud, og risikoen for at skade vildtet samt æg og yngel ved slåning er minimal.

Den såkaldte gummistøvletest er god til at vurdere græssets ideallængde.

Her er græsset for langt.

Og her er græssets længde perfekt.

< Tættslåede græsstriber skaber tørremuligheder for markvildtet og giver samtidig vigtig grøntføde. Græsstriben skal holdes kortklippet hele vækstsæsonen, og man bør starte tidligt for at undgå at skade reder, æg og yngel.

Et tiltag, som henligger udyrket, giver mulighed for, at masser af etårige urter kan etablere sig og derved sikre levesteder for insekter.

Insekter er vigtige fødeemner for hønsefuglenes kyllinger, og urterne giver frøføde til de voksne fugle. Samtidig tilbyder de en naturlig flora, som de vilde bier og andre flyvende insekter har stor gavn af.

Et udyrket areal anlægges bedst ved at lade stubben fra den foregående afgrøde stå, og den placeres ved markskel, levende hegn, insektvolde eller lignende. Striben bør være mindst en til to meter bred.

- > På kvægbrug med store arealer, der dyrkes med majs og græs, er det oplagt, at der i græsmarken er en kortklippet stribe mod markskellet, og at der i majsmarken på den anden side af markskellet er en barjordsstribe.

- < Et tiltag, som henligger udyrket, giver mulighed for, at etårige ukrudtsarter kan etablere sig og derved sikre føde til både insekter og fugle. Dette er både let, effektivt og billigt.

BARJORDSSTRIBER

Åbne utilsåede arealer er en mangelvare i landbrugslandet – derfor er den udyrkede barjordsstribe en nem og effektiv måde at skabe variation på sin bedrift. Barjordsstriber er striber i marken, som bliver holdt fri for vegetation og fremstår med bar jord. Igennem vækstsæsonen plejes barjordsstriben mekanisk med en gåsefodsharve eller lignende. Afhængig af vækstforholdene er det nødvendigt med en harvning hver tredje til fjerde uge.

Områder med bar jord, hvor der kommer lys og varme til jorden, er vigtige elementer, som sikrer, at småvildtet kan tørre efter en regnbyge og renholde fjerdragten ved at støvbade. Samtidig tilbyder de varme og solbeskinnede arealer, hvor de flyvende insekter kan sole sig.

Barjordsstriber langs levende hegn og dyrkningsflader fungerer tillige som ledelinjer i det åbne land og sikrer en vis spredning af vildt, insekter, padder og krybdyr.

Barjordsstriber er et enkelt, billigt og meget effektivt terrænplejetiltag og er samtidig et hensigtsmæssigt tiltag i forhold til planteavl, hvor det kan mindske spredningen af rodukrudt.

< Barjordsstriber harves med jævne mellemrum gennem vækstsæsonen. Du må ikke etablere barjordsstriber på arealer, der ligger nærmere end fem meter fra søer, åbne vandløb, kystlinjer samt fortidsminder, der er beskyttet af museumslovens § 29e.

LÆRKEPLETTER

Lærkepletter er bare pletter i en tilsået mark, hvor der ikke er plantedække. I praksis kan du etablere lærkepletterne ved at hæve såmaskinen et kort stykke ved tilsåningen af marken.

Pletterne bør laves i god afstand til levende hegn og ikke i forbindelse med kørespor, der ofte fungerer som ledelinjer for rovpattedyr.

Ved at lave små lærkepletter i afgrøden bliver der skabt bedre muligheder for, at de jordrugende fugle kan bygge rede og finde føde. Men biller og andre smådyr, der lever på jordoverfladen, har også gavn af tiltaget.

I lærkepletterne kan de jordrugende fugle finde føde og bademuligheder ude i dyrkningsfladen, hvor de er relativt godt beskyttede mod prædatorer.

< *En lærkeplet kan skabe levesteder midt i dyrkningsfladen og kan fungere som ynglebiotop for mange jordrugende fuglearter.*

INSEKTVOLDE

Insektvolde er græsklædte jordvolde, som tjener flere formål. Volden skaber gunstige livsbetingelser for en række insekter og fungerer bl.a. som overvintringssted for disse. Således bidrager insektvolden til gode og varierede forekomster af insekter og dermed til fødegrundlaget for hønsefuglenes kyllinger. Derudover kan insektvolden sikre forekomst af rovinsekter, der bidrager til biologisk bekæmpelse af skadedyr i markafgrøden.

Insektvolden skal placeres soleksponeret, gerne øst-vest, så der opnås mest forskel i sol og skyggeeffekt, men aldrig i nærheden af høje træer, der kan fungere som udkigspost for rovfugle, hvilket betyder, at hønsefuglene nødt til benytte redebiotopen.

Etableringen af en insektvold kan ske ved at pløje jorden sammen fra to sider. Man starter med en stribe på seks til otte meter, hvor man ved hjælp af en ganske almindelig plov trækker jorden ind mod midten ad flere omgange.

Insektvolden giver et godt redeskjul for de jordrugende fugle og sikrer gode fødesøgningsmuligheder i form af insektføde, som er afgørende for, at hønsefuglenes kyllinger overlever.

< *Insektvolden giver dækning i de perioder, hvor afgrøderne ikke kan tilbyde dette.*

Insektvolden må ikke være højere eller bredere, end at den kan pløjes væk igen. Den ideelle dimension for en insektvold er en halv til en meter høj og ca. halvanden til to meter bred ved basis. Det er uhyre vigtigt, at overgangen fra voldens basis til mark kant er jævn, da en efterladt fure virker som en fysisk barriere for smådyr, insekter og hønsefuglenes kyllinger, dvs. nærmest en slags fælde.

En ganske almindelig plov kan sagtens anvendes. Herefter anbefales det at harve eller fræse langs siderne af jordvolden for at sikre en jævn overgang fra jordvolden til marken og at tromle - alternativt at køre frem og tilbage på volden - så der etableres et godt såbed.

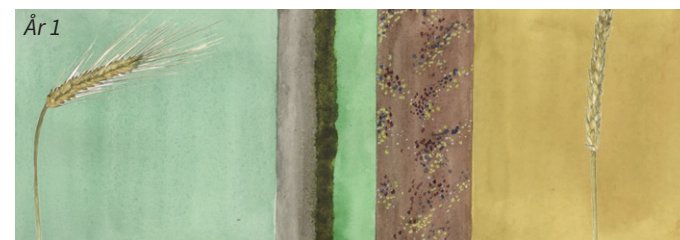
På volden sås tuedannende græsser, f.eks. hundegræs, timoté, fløjlsgræs, engsvingel, strandsvingel og rødsvingel, eventuelt i kombination med hinanden, hvilket giver god rededækning og sikrer gode levesteder for insekter. Insektvolden skal henligge urørt, da den opnår højere værdi med alderen. Der kan med fordel plantes små klynger af buske på insektvolden for at give mere læ og dækning.

Her er insektvolden placeret i forlængelse af en gravhøj, så den ikke er til gene for markdriften. Start eventuelt insektvolden et stykke fra gravhøjen – så der er plads til maskiner.

Insektvolden tilsås med tuedannende græsser, som f.eks. hundegræs, timoté, fløjlsgræs, engsvingel, strandsvingel og rødsvingel

En insektvold eller et markskel med hhv. en barjordsstribe og en kortklippet græsstribe på hver side kan kombineres med en udyrket stribe. Den udyrkede stribe skifter fra side til side hvert år, hvilket gør, at problemukrudt kan holdes under kontrol. Samtidig sikres et varieret fødeudbud til både kyllinger og ældre fugle.

NATUR- OG VILDTPLEJE MED BRAKAREALER

Brak er omdriftsarealer som for en kortere eller længere periode ikke dyrkes med afgrøder, tages slæt på eller afgræses. Brakmarker må ikke bruges til produktion, så det er ikke tilladt at fjerne plantemateriale, anvende pesticider eller gødning.

Blomster og bestøverbrak

Arealer med blomster- og bestøverbrak tilbyder vildtet og bestøvende insekter arealer med variation i vegetation og struktur som adskiller sig væsentligt fra de dyrkede arealer i landbrugslandet. Blomster- og bestøverbrak tilbyder både føde og dækning i biotoper, som ofte er større og mere robuste sammenlignet med stribeformede tiltag.

Blomster- og bestøverbrak giver mulighed for at lade marken ligge i 2 år uden omlægning, forudsat plantedækket i begge år opfylder betingelserne. Det anbefales at du lader marken ligge i 2 år, og at du fx deler din mark i to, således du kun omlægger halvdelen af arealet på en gang. På denne måde sikrer du både en varieret biotop, og minimerer risikoen for at skade jordbundsfauna og insektliv. Når du vælger hvilke arter du vil så, bør du sikre, at disse er flerårige og gerne med lang og varieret blomstring.

Det anbefales at du lader marken ligge i 2 år, og at du fx deler din mark i to således du kun omlægger halvdelen af arealet på en gang. På denne måde sikrer du både en varieret biotop, og minimerer risikoen for at skade jordbundsfauna og insektliv.

Foto: Dr Eckhard Gottschalk

Slåningsbrak

Slåningsbrak tilbyder vildtet forholdsvist uforstyrrede arealer med flerårig vegetation og variation i landbrugslandet. Slåningsbrak tilbyder både føde og dækning i biotoper, som ofte er større og mere robuste sammenlignet stribeformede tiltag. Ved etablering af nye slåningsbrakarealer skabes den største diversitet ved naturlig fremspiring fra afgrøderester og jordens frøpulje.

Slåningsbrak er omfattet af kravet om årlig landbrugsaktivitet, derfor skal der udføres mindst en årlig slåning enten i april måned eller i perioden fra 1. august til 25. oktober. Plantematerialet må ikke fjernes fra marken, men det må gerne opstakkes på marken. Ved at samle plantematerialet i stakke øges brakmarkens biodiversitet, fordi der ved opsamlingen fjernes næringsstoffer, hvilket øger diversiteten i plantedækket på størstedelen af arealet. Ligeledes skaber

bunkerne med komposteret plantemateriale levesteder for fx orme, snegle, insekter og mus.

Det anbefales at slå arealet først i april. Brakmarkens plantedække har så mulighed for at blomstre gennem hele vækstsæsonen til gavn for de vilde bestøvere, der ofte mangler fødekilder sidst på sæsonen. Dette vil også komme vildtet til gode i form af frø og mulighed for dækning i vinterhalvåret. Hvis en tidlig slåning ikke er mulig, bør man vente med at slå til sidst i oktober.

Slåning er ikke tilladt af hensyn til vildtet i maj, juni og juli.

Brakmarker giver variation i landbrugslandet, samt tilbyder føde og dækning i sensommer og efterår

REDUCERET UDSÆD

Striber langs levende hegn, markveje, markskel og insektvolde, hvor udsædsmængden reduceres til en tredjedel, kan i kombination med en udyrket stribe på modsatte side være et godt og billigt alternativ til en vildtblanding. Striben etableres på samme tid og med samme maskiner som den

resterende del af marken. Hvis sriben holdes gødnings- og sprøjtefri, vil enårigt ukrudt og insekter etablere sig i den lysåbne afgrøde. Året efter kan man lade de to striber bytte plads.

Striber med reduceret udsæd, som holdes fri for gødning og sprøjtemidler, skaber en lysåben afgrøde med et rigere insektliv til stor gavn for markvildtet.

< *Striber med reduceret udsæd, som ikke sprøjtes eller gødes, er et nemt, godt og billigt alternativ til en vildtblanding.*

Ved at reducere udsædsmængden er der plads til, at hønsefuglenes kyllinger kan løbe i rækkerne under fødesøgningen. Samtidig kommer der lys og varme til jorden.

ETABLERING OG PLEJE AF LEVENDE HEGN

Etablering og pleje af levende hegn bør ske både af hensyn til vildtet, naturen samt landbrugets behov for et godt vækstklima.

Det levende hegns stabilitet sikres bedst ved, at det indeholder et varieret udbud af arter. Egnskarakteristiske arter bør foretrækkes, da de træer og buske, som naturligt findes på en egn, medvirker til et større naturindhold, da langt flere insekter og svampe er knyttet til hjemmehørende arter end til arter, der aldrig har vokset naturligt i Danmark.

Levende hegn kan med fordel placeres, så naturlige ledelinjer i landskabet udnyttes og udbygges. Ved hjælp af levende hegn kan terrænelementer som f.eks. skove og beplantninger forbindes, således at der skabes velfungerende spredningskorridorer for vildtet.

Det er vigtigt at tage højde for, at der skal være rigelig plads til, at planterne i hegnet har mulighed for at udvikle naturlig dynamik og struktur med plads til dyrelivet. Plant hellere én eller få rækker, så der er plads til, at planterne kan brede sig, i stedet for mange rækker, som senere skal beskæ-

res kraftigt af hensyn til markdriften. Består det levende hegn af flere rækker, bør planterne så vidt muligt stå forskudt for hinanden i rækkerne, da dette giver en bedre dækning end planter, der står lige over for hinanden. Den ideelle planteafstand er mellem halvanden og to meter afhængig af lokale forhold, og hvilke planter der anvendes.

Det ideelle levende hegn for markvildtet er lavt og består primært af buske, der giver en god bunddækning. Buskene skal helst plantes i grupper på tre til fem stk. af samme art. Hermed minimerer man risikoen for, at enkelte eller få arter dominerer og udkonkurrerer andre mindre dominerende arter.

Af hensyn til vildtet skal det levende hegn have god og tæt dækning helt til bunden. Det opnås ved at sætte lave buske yderst, mens høje og skyggetålende buske placeres i midten af det levende hegn sammen med bestandstræer. Desuden skal man sørge for, at buskene får lys og luft til at udvikle sig.

Det er derfor meget nødvendigt tidligt i hegnets levetid at fjerne ammetræer og at udtynde bestandstræerne. Derud-

over kan der med stor fordel etableres åbne pletter i hegnet, hvor der ikke findes træer og buske, hvilket skaber variation i form af små lommer med andre livsbetingelser og mere diversitet. Desuden bør man efterlade dødt ved og bunker med kvas, da det skaber et godt miljø for nedbrydere som insekter, bakterier og svampe. Døde træer, der bevares, bliver yngleplads for spætter, mejser, flagermus og insekter mv. Bevarelse af kvasbunker giver en række småfugle gode ynglemuligheder, skaber dækning for vildtet og øger antallet af insekter, især vilde bier.

For at opnå et levende hegn, der er tæt i bunden, er det ofte afgørende at holde planterne fri for ukrudt de første tre-fire år. Den efterfølgende pleje og vedligeholdelse af hegnet består herefter af udtynding og beskæring. Det levende hegn bør generelt beskæres jævnlige og gerne tidligt, så hegnet vedbliver at være tæt i bunden. Det er typisk nødvendigt at starte pleje i form af beskæring og udtynding af hegnet, når det er fem til ti år gammelt afhængigt af vækstforholdene. Ved efterfølgende pleje ca. hvert tredje år vil opgaven være meget overkommelig og billig at foretage.

Man skal ikke være bange for at gå hårdt til værks, når man plejer sine hegn. Træer og buske vil skyde fra bunden og give hegnet en tæt struktur med gode dækningsmuligheder for vildtet. Du kan med fordel lade kvaset ligge, da det skaber gode levesteder for insekter og giver dækning i vinterhalvåret.

Her er ammetræerne fjernet, og buskene skåret ned, så de kan skyde fra roden. Hermed opnås en tæt struktur i hegnet med mange buske og dækning i bunden.

Ved at efterlade dødt ved i bunden af hegnet skaber man levesteder for insekter og svampe og skaber skjul og føde til vildtet.

< *Striber med reduceret udsæd, som ikke sprøjtes eller gødes, er et nemt, godt og billigt alternativ til en vildtblanding*

VÅDE ENGE OG GRÆSAREALER

Våde enge og græsarealer er vigtige fourageringsområder for vadefugle, ænder og gæs. Her produceres nemlig masser af føde i form af hvirvelløse dyr og plantedele. For at disse arealer fungerer optimalt for vildtet, skal de helst afgræsses med husdyr og meget gerne kvæg. Det sikrer, at der er stor variation i vegetationen og dermed gunstige vilkår for mange forskellige dyr og planter. Kvæg, der holder arealet lysåbent og træder vegetationen i stykker, skaber mulighed for, at der kan fremspire en langt mere artsrig vegetation og dermed livsgrundlag for et mere varieret dyreliv. Alt sammen medvirkende til at skabe gode livsbetingelser for vildtet og grundlag for øget biodiversitet.

Søer

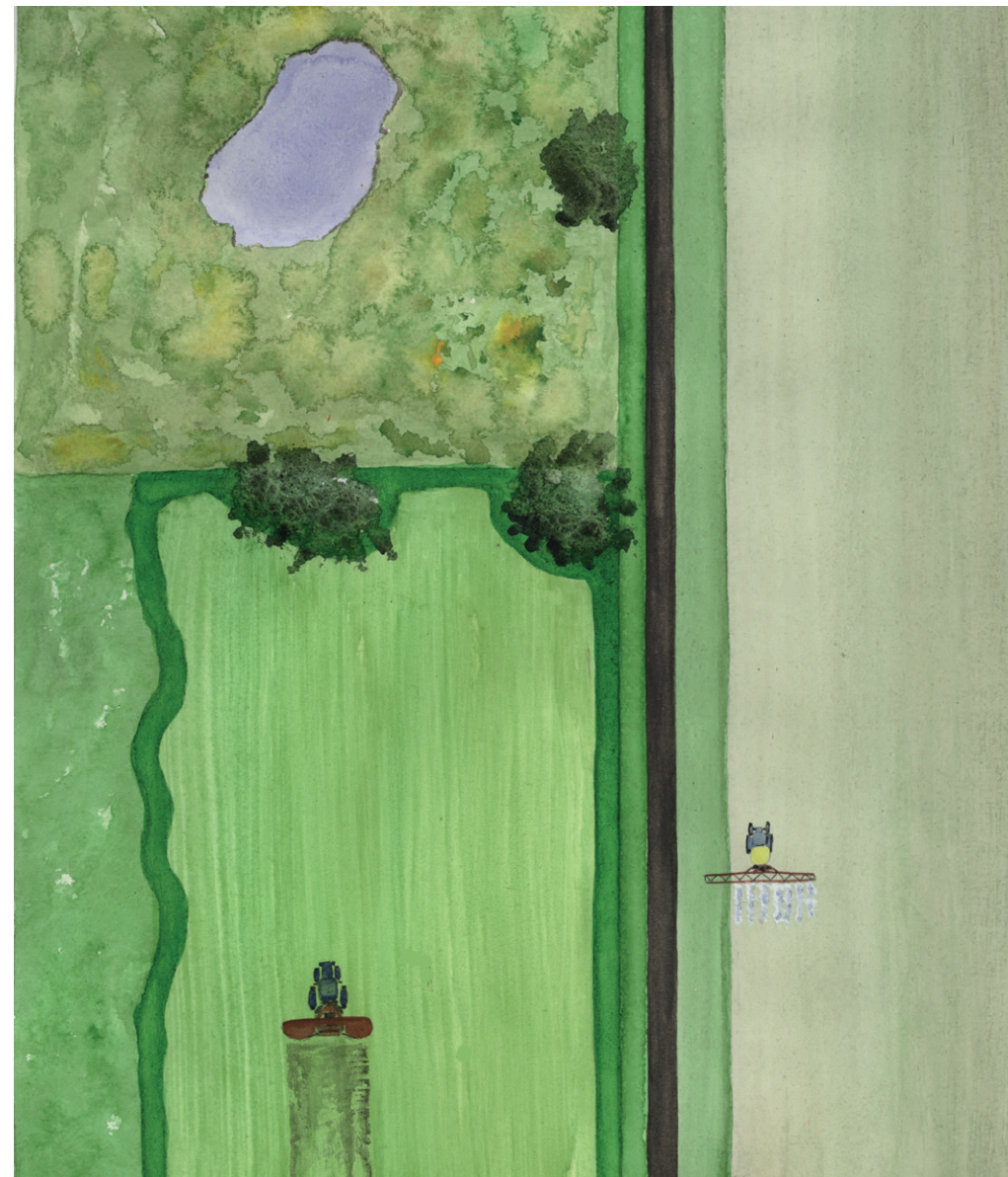
Søer er vigtige levesteder for især svømmeænder og vadefugle. Ved at lade kreaturer afgræsse søbredden kan søen fastholdes åben og tilgængelig for vildt, padder og insekter. Ved at rotationsgræsse en tredjedel af søbredden hvert år opstår der et langt mere varieret udbud af levesteder i og omkring søen. Vær dog opmærksom på reglerne for tilskud, hvis der bliver søgt tilskud til arealerne.

Naturbeskyttelsesloven

Søer, heder, overdrev og enge er normalt beskyttet af naturbeskyttelsesloven. Derfor må der ikke foretages ændringer i deres tilstand uden en dispensation. Du må f.eks. ikke jordbehandle eller lave terrænændringer. Du må heller ikke oprense en sø over 100 m² uden en tilladelse.

Du har selv pligt til at undersøge, om et areal er beskyttet, hvilket du kan gøre på Miljøportalen www.arealinfo.dk. Vær opmærksom på, at registreringerne kun er vejledende. Hvis du er i tvivl om, hvorvidt nogle af dine arealer er beskyttede, så spørg din kommunes naturafdeling, som også er myndighed på området.

< Afgræssede enge er vigtige levesteder for vadefugle, ænder og gæs, men også for harer og råvildt.

Her ses et engareal, der grænser op til en dyrket mark. Det ene engstykke afgræsses med kvæg, som også plejer søens bred. På det andet engstykke tages der slæt, og her er der en kortklippet græsstribe rundt omkring arealet. Mod marken er et to meter bredt skel og en barjordsstribe, samt en stribe med reduceret udsæd. Tiltagene beskytter engen mod gødskning og kemi og tilgodeser samtidigt vildtets behov.

PLACERING AF VILDTPLEJETILTAG

For at opnå bedst mulig effekt af vildtplejetiltagene er placeringen af de enkelte tiltag vigtig. Tiltag som barjordsstriber, klippede spor, insektvolde og lysåbne vildtstriber skal have masser af lys og bør derfor ikke placeres i skygge af høj beplantning. Høj beplantning kan desuden fungere som udkigspost for rov- og kragefugle.

Effekten af midlertidige tiltag som vildtstriber forøges i høj grad, hvis de placeres ved siden af naturområder. Dette kan f.eks. være ved søer, vandløb, heder, moser, overdrev og enge eller landskabselementer som f.eks. fortidsminder, markdiger, markveje, vandhuller og lav tæt beplantning. Naturområderne og landskabselementerne er i sig selv gode for vildtet, men vilkårene for vildtet kan forbedres i endnu højere grad ved en kombination af flere tiltag.

Her er en udyrket vildtstribe placeret mellem en mark og en vildt-remise. Hermed skabes en god overgang mellem den dyrkede mark og beplantningen.

< Her er en barjordsstribe placeret mellem dyrkningsfladen og et skovbryn. Barjordsriben hindrer rodukruddet i at sprede sig ud i marken, og samtidigt giver det varme, lys og luft ved jorden, som er vigtigt for markvildtet.

Ved at placere midlertidige tiltag som vildtstriber og barjordsstriber op til eksisterende naturområder og landskabselementer har tiltagene en beskyttende virkning, da de fungerer som en buffer, som minimerer tilførsel af gødning og sprøjtemidler fra dyrkningsfladen.

Dyrkningsfladen kan virke uoverkommelig for mange insekter og småvildtarter. Derfor kan der opnås en god effekt ved at forbinde landskabselementer og naturområder ved hjælp af vildtplejetiltag, som kan virke som spredningskorridorer.

Her er en vildtstribe anvendt som opdeling mellem to marker.

TILSKUDSMULIGHEDER

Vådområder og vandhuller

Der kan søges om tilskud til etablering af mindre vandhuller og vådområder. Ved vådområder forstås i denne sammenhæng ferske vådområder med permanent vandspejl under normale vejrforhold.

Afhængig af antallet af ansøgere og godkendte projekter forventes det, at tilskuddet vil være på ca. 15.000 kr. pr. projekt. Der kan maksimalt søges om tilskud til fem projekter pr. ejendom pr. år. Ved ansøgning om tilskud til flere projekter skal der indsendes ansøgning til hvert enkelt projekt. Beløbet er skattepligtigt og indberettes til SKAT. Ansøgningsfristen er hvert år den 31. januar.

På Naturstyrelsens hjemmeside kan du finde ansøgnings-skema, vejledning og mere information om tilskudsordningen: www.naturstyrelsen.dk/naturoplevelser/jagt/tilskud/va-adomraader-og-vandhuller-jagttegnsmidler/

Plant for vildtet

Tilskudsordningen "Plant for vildtet" yder tilskud til plantning af træer og buske i det åbne land til gavn for vildtet. Der ydes i øjeblikket tilskud til 39 forskellige træ- og buskarter på 75 procent af plantepriisen. Beløbet er skattepligtigt og indberettes til SKAT.

Ansøgningsfristen er 30. april for efterårsplantning og 31. oktober for forårsplantning.

På Naturstyrelsens hjemmeside kan du finde ansøgnings-skema, vejledning, beskrivelse af de tilskudsberettigede træer og buske og mere information om tilskudsordningen: www.naturstyrelsen.dk/naturoplevelser/jagt/tilskud/plant-for-vildtet/

Plant for hassel- og birkemusene

Tilskudsordningerne ”Plant for hasselmusen” og ”Plant for birkemusen” yder tilskud til plantning af træer og buske til gavn for hasselmus og birkemus. Der ydes et tilskud på 90 procent af planternes pris, men der stilles særlige krav i form af beplantningernes placering og plantevalg. Beløbet er skattepligtigt og indberettes til SKAT.

Ansøgningsfristen er 30. april for efterårsplantning og 31. oktober for forårsplantning.

Begge ordninger kan kun søges i udvalgte kommuner, hvor hasselmusen eller birkemusen findes eller med stor sandsynlighed forventes at forekomme.

På Naturstyrelsens hjemmeside kan du finde ansøgningsskema, lister med udvalgte kommuner og mere information omkring tilskudsordningerne.

www.naturstyrelsen.dk/naturoplevelser/jagt/tilskud/plant-for-birkemusen/

www.naturstyrelsen.dk/naturoplevelser/jagt/tilskud/plant-for-hasselmusen/

Har du spørgsmål, er du altid velkommen til at kontakte Danmarks Jægerforbunds rådgivnings- og uddannelsesafdeling.

Kontaktoplysninger findes på www.jaegerforbundet.dk.

